

Je E.T. náš brat vo viere?

Exoteológia – hypotézy o inteligentnom extraterestriálnom živote

Marek Heczei

HECZEI, M.: Is E.T. Our Brother in Faith? Exotheology – Hypothesis of Intelligent Extraterrestrial Life. *Studia Aloisiana*, 5, 2014, 2, s. 53 – 76.

The greatness and character of the Universe encourage believers and theologians to overcome the fragile terminology which has been used within the Church for hundreds of years. New trends in theology will focus on deeper understanding of the Earth realities, the antropomorphic understanding of God towards the idea of God of the Universe. The whole universe, galaxies and planets have a common source which is God. After the Creation, the forms of their development were glorification of the dynamics of God's creative love and power. Currently, exotheology deals with theories and hypotheses about the implication of the extraterrestrial life into the field of theology. It is focused on the possibility of the existence of extraterrestrial civilizations, the possibilities of the Christian faith or unbelief in the intelligent extraterrestrial life as well as its impact on theology through the evidence or the interaction with extraterrestrial life. The exotheology in the perspective of the Christian doctrine explains the relationships between intelligent extraterrestrial life and Incarnation, God's self-revelation, salvation, evil and original sin.

Keywords: extraterrestrial, aliens, salvation, incarnation, God's self-revelation, evil

Úvod

Objavy nových planét v súčasnosti zvyšujú pravdepodobnosť existencie inteligentného extraterestriálneho¹ života mimo našej planéty. NASA doteraz

1 Extraterestriálny život (angl. extraterrestrial life – mimozemský život). Výraz pochádza z latinského *extra* – okrem, mimo, poza a *terrestris* – zemský, pozemský. Vyjadruje označenie živej hmoty alebo priamo živých organizmov mimo planéty Zem. Mimosemská bytosť, spravidla relatívne vyspelá, sa nazýva mimozemšťan. Modernejšie definície uvažujú o mimozemskom živote ako o existencii v štvorrozmernom priestore resp. časopriestore. To znamená, že kritériom mimozemskosti života nie je len jeho výskyt mimo Zeme ako trojrozmerného objektu, ale zohľadňuje aj možnosť jeho výskytu v inom časovom priestore. Porov. STEIGER, B., WHITE, J.: *Other Worlds, Other Universes*. New York : Doubleday, 1975, s. 4–10.

eviduje 1 816 objavených exoplanét² mimo našej slnečnej sústavy.³ Existuje viac ako septilión hviezd⁴, dokonca astronómovia v súčasnosti predpokladajú, že vo vesmíre môže byť niekoľkokrát viac hviezd a galaxií, ako sme si doteraz mysleli. Pri toľkých nepreskúmaných galaxiách, miliardách hviezd sa zvyšuje pravdepodobnosť existencie inteligentného mimozemského života, ako aj iných civilizácií.

Pred niekoľkými rokmi skupina vedcov simulovala na základe Drakovej rovnice⁵ pravdepodobnosť extraterestriálneho života.⁶ Pravdepodobný výpočet sa dosahuje zadaním do rovnice: prírastok nových hviezd v galaxii za jeden rok, percentuálny podiel hviezd, ktoré (podobne ako Slnko) majú okolo seba planetárne systémy, priemerná hodnota počtu planét v planetárnom systéme, na ktorých panujú vhodné podmienky pre život, percentuálny podiel planét, na ktorých sa život skutočne vyvinul, percentuálny podiel planét, kde život vznikol a rozvíjal sa až k inteligentnej forme života, percentuálny podiel inteligentných foriem života, ktoré dosiahli schopnosť aktívnej medzihviezdnej komunikácie, a nakoniec odhad dĺžky existencie inteligentnej životnej formy schopnej medzihviezdnej komunikácie. Výsledok pradedpodobnosti počtu inteligentných civilizácií na Mliečnej dráhe sa odhaduje od tisíc až do jedného milióna potenciálnych planét podobných Zemi.

V perspektíve týchto skutočností sa vynára otázka súčasného človeka smerom k teológii. Aká je forma a podmienky spásy mimo našej Zeme? Vyžaduje si účasť na Božom kráľovstve výlučne bytosť voľnú a inteligentnú, ktorá má hmotné telo?

Kresťanský prístup v otázkach spásy začína vždy od fundamentov viery: jedinečná, inteligentná, o sebe samej premýšľajúca osoba, vzťah človeka k Bohu, hriechu a zlu, vyjadrujúc Boží plán lásky s človekom a vesmírom. Vzhľadom na naše obmedzené poznanie Boha sa vynára otázka, či naše chápanie osoby, Božieho kráľovstva alebo spásy nie je len jedným z mnohých spôsobov, ako sa nám Boh zjavuje? Nemôžeme napríklad predpokladať, že iné inteligentné civilizácie žijú bez Božieho sebazjavenia sa v Kristovi, že žijú bez zla, utrpenia a hriechu?

Na to, aby sme boli schopní odpovedať aspoň čiastočne na niektoré otázky, je potrebné si objasniť terminológiu a špecifické prístupy Cirkvi k inteligentnému extraterestriálnemu životu.

2 Exoplanéta alebo extrasolárna planéta je planéta obiehajúca okolo inej hviezdy, ako je naše Slnko, a patrí do inej než našej slnečnej sústavy.

3 Porov. <http://exoplanetarchive.ipac.caltech.edu/cgi-bin/TblView/nph-tblView?app=ExoTbls&config=planets> (24. 2. 2015).

4 Septilión predstavuje 10^{24} hviezd. *How Many Stars Are There in the Universe?* <http://www.universetoday.com/102630/how-many-stars-are-there-in-the-universe/> (23. 2. 2015).

5 Drakova rovnica je matematická rovnica, ktorá teoreticky umožňuje vypočítať pravdepodobný počet inteligentných foriem civilizácií vo vesmíre, s ktorými je možné nadviazať kontakt.

6 *Drake Equation : How Many Alien Civilizations Exist?* <http://www.bbc.com/future/story/20120821-how-many-alien-worlds-exist> (30. 1. 2015).

Exoteológia – nová disciplína teológie

Výraz exoteológia bol utvorený v roku 1960 alebo až na začiatku roku 1970.⁷ Vyjadruje teologické skúmanie, reflexiu a hypotézy týkajúce sa mimozemskej inteligencie. Zaoberá sa predovšetkým dohadmi a hypotézami možnosti existencie mimozemských civilizácií, možnosti kresťanskej viery či nevery v inteligentný extraterestriálny život, ale aj možným vplyvom na teológiu skrze dôkazy či interakciu mimozemského života. Exoteológia sa vo svojich diskurzoch usiluje o využitie a zakomponovanie inteligentného extraterestriálneho života do teológie. Za myšlienkový experiment sa pokladá hypotéza, že mimozemšťan je obdarovaný dušou, čím sa stáva bližším pre posúdenie kresťanskej teológie.

Predmetom exoteológie ako hypotetickej teológie je existencia mimozemských stvorení v iných galaxiách, či planétach. Na to, aby sa mimozemské bytosti stali predmetom štúdia teológie, musíme predpokladať, že sú súčasťou zjavenia, prípadne náboženstva. To znamená, musíme predpokladať, že sú inteligentné, slobodné v rozhodovaní, majú kognitívne myslenie, vďaka čomu sme schopní vytvoriť analógiu s kresťanských chápaním človeka a Boha.⁸ Ďalším predpokladom, z ktorého budeme v tejto hypotetickej štúdii vychádzať, je existencia extraterestriálnych bytostí v tele; ich telesnosť by však mohla byť chápaná odlišne od telesnosti na našej planéte. Avšak bez ohľadu na to, aké je vyjadrenie ich telesnosti – hmotné alebo duchovné –, budeme predpokladať, že mimozemské inteligentné bytosti majú rovnaký vzťah k životu ako ľudia na zemi. Mimozemšťanom budeme nazývať výlučne bytosť – osobu, ktorá má kognitívne myslenie a slobodnú vôľu. Nevyklúčujeme možnosť existencie nespočetného množstva živočíšnych a rastlinných foriem života vo vesmíre, zameriame sa však výlučne na bytosti obdarované rozumom a vôľou.

Kresťanský pohľad na možnosť extraterestriálneho života v priebehu dejín

Pre súčasnosť zabudnutým faktom je, že napr. kniha Genezis, diela Ptolemaia alebo Aristotela mali zaznamenania hodný vplyv na teologické chápanie vesmíru v stredoveku. Kniha Genezis, ako aj uvedení autori zdô-

7 Porov. LAMM, N.: A Jewish Exotheology. In: *Faith and Doubt : Studies in Traditional Jewish Thought*. New Jersey : Ktav Publ. House, 1971, s. 107.

8 Kvôli lepšiemu chápaniu neoscholastického vyjadrenia otvorenosti ľudskej inteligencie a slobody na formy zjavenia porov. GARRIGOU-LAGRANGE, R.: *De Revelatione*. Rome : Ferrari, 1950, s. 47–91. Postkantovské a existenciálne vyjadrenie pozitívneho vzťahu k vedomiu Božej prítomnosti porov. RAHNER, K.: *Hearers of the Word*. New York : Herder and Herder, 1969.

razňovali výlučne jedinečnosť ľudskej rasy, čím sa extrahovala každá možnosť hypotetickej existencie extraterestriálneho života. Avšak hypotézy, vyjadrenia a špekulácie nechýbajú ani v jednom storočí dejín kresťanstva.

Napriek tomu, že pápež Ján XXI. (1276 – 1277) vyhlásil, že veriť na existenciu nespočetného množstva svetov je heréza, nájdeme v stredoveku a v nasledujúcich storočia početné komentáre a výroky o možnosti extraterestriálneho života.⁹

Františkán Jean Buridan (Johannes Buridanus; 1295 – 1358) v stredoveku reprezentoval pozitívny postoj k možnosti existencie mimozemského života. Konštatuje, že Boh stvoril tento svet, takže mohol stvoriť aj inú alebo iné planéty, pričom môže pri stvorení vychádzať z iných elementov a zákonov, aké platia na Zemi.¹⁰

Michael Crowe patrí medzi autorov, ktorí sa zaoberali skúmaním vyjadrení katolíckych, protestantských a deistických učencov od 15. storočia na tému mimozemského života.¹¹ Už v roku 1440 vplyvný Mikuláš Kuzánsky v diele *De docta ignoranta* (O učenej nevedomosti) predstavuje svoju ideu plurality svetov a hypotézu o existencii života na Mesiaci alebo Slnku.¹² Na základe matematicko-metafyzických špekulácií vyvodil, že v hmotnom svete niet dokonalosti, a tak nebeské sféry nemôžu byť dokonale sférické, že Zem nie je stredom vesmíru, že Zem je rovnakej povahy ako hviezdy (nebeské telesá vrátane Slnka, Mesiaca a planét), že hviezdy sú obývateľné a že ich aj obýva mnoho mimozemských bytostí, veľmi odlišných od ľudí, a mnohé z nich sú vznešenejšie ako pozemšťania. Podľa neho sa môžu mimozemšťania odlišovať od ľudí aj vzťahom k Bohu. Vo svojom diele píše:

„A tak o obyvateľoch svetov iných ako náš môžeme vedieť ešte menej, keďže nemáme meradlá, pomocou ktorých by sme ich posúdili. Môžeme sa domnievať, že v oblasti Slnka existujú solárne bytosti, jasné a osvietené, od prirodzenosti duchovnejšie ako tie, ktoré obývajú Mesiak – ktoré môžu byť šialené (latinské slovo *lunaticus* znamená doslova »obyvateľ mesiaca«, ale označujú sa ním námesačníci a šialenci) –, zatiaľ čo bytosti pozemské sú hrubšie a hmotnejšie.“¹³

Zaujímavým faktom je, že osem rokov po vydaní svojej knihy bol Kuzánsky menovaný za kardinála. Františkánska škola v stredoveku bola otvorená myšlienke niekoľkých svetov, zatiaľ čo dominikáni uprednostňovali učenie

9 Porov. PETERS, T.: The Implications of the Discovery of Extra-Terrestrial Life for Religion. In: *Philosophical Transactions of the Royal Society A*, 369, 2011, s. 644–655.

10 Porov. PETERS, T.: The Implications of the Discovery of Extra-Terrestrial Life for Religion. In: *Philosophical Transactions of the Royal Society A*, 369, 2011, s. 644–655.

11 Porov. CROWE, M.: *The Extraterrestrial Life Debate 1750 – 1900 : The Idea of a Plurality of Worlds from Kant to Lowell*. Cambridge : Cambridge University, 1986, s. 62–147.

12 Porov. WILPERT, P.: De doctrina ignorantia 2.12. In: *Nicolaus von Kues, Werke*. Ed. P. Wilpert. Berlin : de Gruyter, 1967, s. 65.

13 Porov. WILPERT, P.: De doctrina ignorantia 2.12. In: *Nicolaus von Kues, Werke*, s. 67.

o jednom svete. Avšak už v období renesancie nastáva u dominikánov zmena. Tommass Campanella (1568 – 1634) a Giordano Bruno (1548 – 1600) sa stali zástancami viacerých svetov. Bruno došiel k záveru, že existuje nekonečný vesmír a množstvo svetov. Vesmír nie je len naplnený planétami a hviezdami, ale každá planéta a meteority podľa Bruna sú obdarované dušou. V skutočnosti vidíme zo Zeme, pokračuje Giordano Bruno, tieto zložené svety ako jednotlivé hviezdy, pretože sú vzdialené, ale v realite hviezdy spájajú planéty, mesiace, kométy a iné telá.¹⁴ Campanella pri teologickej obhajobe svojej hypotézy existencie iných svetov využil pasáže z Biblie. Ak na iných planétach žijú ľudia, nie sú poznačení dedičným hriechom Adama, pretože nie sú jeho potomkovia. To znamená, že nepotrebujú vykúpenie, pretože sú pozbavení hriechu, tvrdí Campanella.¹⁵

Protestantská reformácia vystupila striktne proti možnosti iných svetov. V roku 1550 luteránsky teológ Philipp Melanchthon varoval ľudí pred bludárstvom, že Kristovo vtelenie a vykúpenie sa mohlo uskutočniť viac ako len raz. Svoje argumenty založil na kresťanskom učení o jednom vtelení Krista a na slovách Biblie. Melanchthon konštatuje, že je iba jeden Syn Boží, náš Pán Ježiš Kristus, ktorý vtelením prichádza na tento svet, zomiera a vstáva z mŕtvych iba raz. Nevtelil sa inde, ani nezomrel a vstal z mŕtvych na inom svete. Nemali by sme uvažovať o iných svetoch, pretože si neviem ani predstaviť, že by Kristus zomrel a vstal niekoľkokrát. Dokonca by sme si ani nemali myslieť, že ľudia v iných svetoch budú spasení bez poznania Božieho Syna.¹⁶

Jeden zo zakladateľov Adventistov siedmeho dňa Ellen White v roku 1890 argumentoval, že Logos prechádza od hviezdy k hviezde, z planéty na planétu, preskúmal všetko a našiel na zemi hriech. Svojím vtelením na Zemi zachránil ľudskú rasu. Tajomstvo vykúpenia, ktoré sa odohralo na Zemi, musia inteligentné bytosti v iných svetoch pochopiť ako nevyhnutnosť.¹⁷

V 19. storočí, ako tvrdí vo svojej štúdii Crowe, sa očakávala expanzia teologickej reflexie na tému mimozemského života. Aj keď do roku 1917 bolo napísaných viac ako 140 kníh na tému extraterestriálneho života, záujem o teologickú diskusiu jednoznačne absentoval, dokonca niektorí astronómovia upúšťajú od svojich hypotéz možnosti mimozemského života. Avšak po prvej svetovej vojne, s objavmi nových galaxií a so zlepšeniami teleskopov sa opäť otvorila diskusia o pravdepodobnosti existencie mimozemského života.

Medzi kresťanských predstaviteľov, ktorí sa zaoberali otázkou mimozemského života, patria aj spisovateľ C. S. Lewis (1898 – 1963), luteránsky

14 Porov. BRUNO, G.: *The Ash Wednesday Supper, Dialogue 4*. Prel. Stanley L. Jaki. The Hague : Mouton, 1975, s. 134. "[This infinite world] is the true subject and infinite material of the infinite divine actual potency, as this was made well understood both by regulated reason and discourse and by divine revelations that state that there is no count of the ministers of the Most High, to whom thousands of thousands assist and ten hundreds of thousands administer. These are the great animals of which many, with the clear light which emanates from their bodies, are from all sides visible to us."

15 Porov. CAMPANELLA, T.: *A Defense of Galileo*. Notre Dame : University of Notre Dame, 1994, s. 112.

16 Porov. *Corpus Reformatorum : Initia doctrine physicae*. Frankfurt : Minerva, 1963, s. 221.

17 Porov. WHITE, E.: *The Story of Patriarchs and Prophets*. California : Pacific, 1948, s. 69.

teológ Ted Peters, katolícky teológ Corrado Balducci, José Gabriel Funes, riaditeľ vatikánskeho observatória, dominikán Thomas F. O'Meara, rabín Aryeh Kaplan, rabín Norman Lamm, bývalý kancelár Yeshiva univerzity.

Lewis v článku v *Christian Harold* z roku 1950 uvažuje o možnosti, že Boh mohol vymyslieť úplne odlišný plán spásy pre mimozemské civilizácie, ako ho pripravil pre človeka.¹⁸

Ted Peters tvrdí, že otázky možnosti mimozemského života nie sú v nijakom prípade ničím novým kresťanskej teológii a nijako nepredstavujú hrozbu pre pravdivosť kresťanskej dogmy. Poukazuje na skutočnosť, že už stredovekí teológovia uvažovali nad otázkou: Čo keby Boh stvoril veľa svetov?

V rozhovore z roku 2008 José Gabriel Funes uviedol: „Rovnako, ako existuje rozmanitosť tvorov na zemi, aj mimo môžu byť iné bytosti, a to aj inteligentné, ktoré stvoril Boh. Existencia mizemského života nie je v rozpore s našou vierou, pretože nemôžeme určovať limity Božej stvoriteľskej vôle.“¹⁹

Za zmienku stojí aj vyjadrenie A. Durwooda Fostera, emeritného profesora kresťanskej teológie z Pacific School of Religion and Graduate Theological Union v Berkeley. Krok viery do vnútra Božieho tajomstva nás pripravuje, aby sme boli pripravení na neočakávané. Sú predsa aj iné ovce, o ktorých nič nevieme.²⁰ Foster sa odvoláva na text z Evanjelia svätého Jána: „Mám aj iné ovce, ktoré nie sú z tohoto ovčince. Aj tie musím priviesť a budú počuť môj hlas; a bude jedno stádo a jeden pastier.“ (Jn 10,16)

V slovenskom prostredí sa otázke existencie extraterestriálneho života a možnosti spásy pre mimozemšťanov venovali napr. Pavol Gábor SJ, ako aj Ctirad Václav Pospíšil OFM. Pre internetový portál Postoy.sk Gábor na otázku, či sú ľudia len na Zemi, alebo je možné, že ich Boh stvoril aj „inde“ vo vesmíre, odpovedal takto:

„Keď objavili Ameriku, prebehla – našťastie dosť krátka – debata, či tamojší domorodci sú ľudské osoby, alebo nie. Scholastickým jazykom povedané, či majú duchovnú dušu, alebo nie. Ak áno, možno ich krstiť, ak by duchovnú dušu nemali, boli by ako zvieratá, ktoré krstiť nemožno. Pochybnosť spôsobila absencia Nového sveta a jeho obyvateľov v biblických textoch.

Analogický problém by nastal s mimozemšťanmi. A pochopiteľne by nešlo len o problém teologický. Mali by napr. nárok na právnu ochranu, akej sa tešia ľudské osoby? Ako by sa na nich vzťahovala Charta ľudských práv? Podobný problém vyvoláva aj umelá inteligencia – a tá je celkom pozemská a možno už za dverami. Keby počítač začal prejavovať známky vedomia, bolo by prípustné ho vypnúť?

18 Porov. LEWIS, C. S.: Dabbling in Exotheology. In: *Time*, 24. 4. 1978. <http://content.time.com/time/magazine/article/0,9171,916129,00.html> (17. 1. 2015).

19 Porov. http://www.vatican.va/news_services/or/or_quo/interviste/2008/112q08a1.html (17. 1. 2015).

20 Porov. O'MEARA, T. F.: Vast Universe and Extraterrestrials : Threat or Mystery for the Christian Faith? In: *New Theology Review*, roč. 27, 2014, č. 1, s. 1–7.

Konkrétne na vašu otázku odpovedalo Magistérium už v roku 1277, keď parížsky biskup Etienne Tempier odsúdil 219 aristotelovských téz. Odsúdená téza 34 hovorí, že »Prvá príčina nemohla stvoriť mnoho svetov«. Nie je teda správne obmedzovať Božiu slobodu na základe filozofických špekulácií.“²¹

Ďalšia otázka, na ktorú Gábor odpovedal, sa týkala možnosti potvrdenia existencie mimozemských civilizácií a čo by sa zmenilo v kresťanskom výklade stvorenia sveta:

„Nemyslím. Čo by sa asi muselo viac premyslieť, je učenie o spáse sveta v Ježišovi Kristovi. Behom stáročí už o tom nemálo teológov rozmýšľalo... Treba však konštatovať, že pre teológov ide o veľmi okrajovú tému. Keď som sa na to raz pýtal P. Bernarda Sesboüé SJ, člena Medzinárodnej teologickej komisie pri Kongregácii pre náuku viery, s ktorým som štyri roky býval v jednom dome, odpovedal mi po jezuitsky – otázkou: »Už si niekedy stretol mimozemšťana?« »Neviem o tom,« povedal som. »Nuž, keď nejakého nájdeš, pozvi ho k nám na večeru. Porozprávame sa o spáse.«“²²

Ctirad Václav Pospíšil sa téme extraterestriálneho života venuje v niekoľkých príspevkoch, napr. *Univerzalita Ježišova spasiteľství a hypotetiční mimozemšťané*²³, *Mimozemské inteligence a vykoupění skrze Krista*²⁴, *Ježíš z Nazareta spasitel hypotetických mimozemšťanů?*²⁵ atď. Ako zhrnujúci príklad konštatovaní a záverov odcitujeme z jedného Pospíšilovho príspevku:

„Můžeme tedy uzavřít, že i když Písmo, církevní otcové ani magisterium nepočítá vedle člověka s existencí jiných inteligentních tvorů v kosmu, přece hovoří poměrně jasně o tom, že spásonosná mediace vtěleného Slova se týká primárně celého lidského rodu, skrze člověka pak zasahuje toto dílo celý svět – kosmos (srov. např. Kol 1,20). Pokud je celý svět zaměřen k člověku (kosmologický antropocentrismus), pak se univerzalita působnosti věčného Slova kryje s univerzalitou rozsahu spasitelské mediace Ježíše Krista. Pokud by existovali mimozemšťané,

21 GÁBOR, Pavol: *Astronómia núti dušu hladieť hore*. <http://www.postoy.sk/content/rozhovor-astronomia-nuti-dusu-hladiet-hore> (30. 1. 2015).

22 GÁBOR, Pavol: *Astronómia núti dušu hladieť hore*. In: <http://www.postoy.sk/content/rozhovor-astronomia-nuti-dusu-hladiet-hore> (30. 1. 2015).

23 Porov. POSPÍŠIL, C. V.: *Univerzalita Ježišova spasiteľství a hypotetiční mimozemšťané*. In: CSONTOS, L. (ed.): *Studia Aloisiana : Ročenka Teologickej fakulty Trnavskej univerzity 2000*. Trnava : Dobrá kniha, 2000, s. 227–240.

24 Porov. POSPÍŠIL, C. V.: *Mimozemské inteligence a vykoupění skrze Krista*. In: MIKEŠ, F. (ed.): *Věda a náboženství 2000 : Od konfliktu k dialogu*. Olomouc : Centrum vědy a náboženství, CMTF UP v Olomouci, 2004, s. 159–176.

25 Porov. POSPÍŠIL, C. V.: *Ježíš z Nazareta spasitel hypotetických mimozemšťanů?* In: *Theologická revue*, roč. 72, 2001, s. 64–77.

kosmický antropocentrický princíp by neplatil absolútne, a tak by se podle našeho mínění univerzalita stvořitelského prostřednictví Slova a univerzalita Ježíšova spasitelství zcela nepřekrývaly. Ježíš Kristus by byl bezprostředním spasitelem všech lidí. Pokud bychom chtěli hovořit o spasitelském významu vtělení a díla Ježíše Krista pro hypotetické mimozemšťany, pak by se jich toto spasitelství týkalo pouze zprostředkovaně, tedy jen natolik, nakolik by se stali součástí světa lidí a dějín lidí, nakolik by se lidem podobali a nakolik by jim Kristovo spasitelství lidé byli schopní zprostředkovat.²⁶

Bližší pohľad na konkrétne vyjadrenia niekoľkých teológov

Niekoľkí teológovia v období kresťanstva implicitne alebo explicitne uvažovali o možnosti života na iných planétach, prípadne vo vesmíre vo všeobecnosti. Ich presvedčenie pripomína myslenie vedcov po Hubblovi a Einsteinovi. Aj napriek ich obmedzenému poznaniu vesmíru vyjadrili v minulosti presvedčenie moderných diskurzov k mimozemskému životu. Zameriame sa predovšetkým na Origena, Tomáša Akvinského, Guillaumea de Vaurouillon, Josepha Pohla a Karla Rahnera.

Učiteľ, kazateľ a polyglota Origenes (asi 185 – 254) bol priekopníkom textovej kritiky, zároveň patril medzi autorov prvej systematickej teológie. Diela alexandrijského mysliteľa nám predstavujú skutočnosť, že hypotézy a špekulácie o možnosti existencie mimozemských tvorov nie sú ničím novým v kresťanskej teológii v spojitosti s Božím stvorením a inkarnáciou. Pre Origena počiatkové Božie stvorenie je spojené s vytvorením inteligentných bytostí – predovšetkým materiálnych, ake aj nemateriálnych. Boh utvoril nespočetné množstvo mysliacich stvorení, ktoré mali účasť na Božej láske a šťastí. Avšak ich pozornosť putovala, čím čiastočne stratili záujem o nebeský život a odpadli od pôvodného stavu, tvrdí Origenes.²⁷ Skrze odpadnutie od Boha vysvetľuje Origenes usporiadanie stvorenstva na anjelov, démonov a človeka. Preexistujúca inteligencia, za ktorú Origenes pokladá dušu Ježíša Krista, nebola nikdy zmenená a stále zostáva stredobodom života celého stvorenstva. Božie Slovo ako inteligentná duša animovala človeka Ježíša, ktorý prišiel na Zem, aby vysvetlil, ako zvládnuť telesnosť a materiálnosť života, ako vstúpiť do budúcej nekonečnosti v Bohu.²⁸ Origenes patrí medzi veľkých obhajcov slobody. Pád a návrat do budúceho života po smrti je súčasťou slobody každej inteligentnej bytosti. Vzhľadom na to, zlo a hriech nie sú následkom určených foriem stvo-

26 POSPÍŠIL, C. V.: *Univerzalita spasitelství Ježíše Krista a hypotetiční mimozemšťané XL*. <http://www.sfr.cz/clanek.aspx?a=1132> (30. 1. 2015).

27 Porov. CROUZEL, H.: *Origen*. San Francisco : Harper and Row, 1989, s. 205

28 Porov. ORIGENES: *On First Principles*, bk. 2, ch. 3. New York : Harper and Row, 1966, s. 83.

renstva vo vesmíre, ale slobody, pričom cesta napredovania k Bohu je neustále dostupná všetkým.²⁹ Všetci anjeli majú podľa Origena éterickú formu tela, zatiaľ čo planéty a mesiac majú nebeské hmotné telo. Hviezdy pokladal za niektorú z primitívnych inteligentných ohnivých foriem, voľné hviezdy s myslou, ktoré plnili nejakú úlohu pre človeka a Zem.³⁰ Zatiaľ čo niektoré inteligentné formy klesli len nepatrne a stali sa anjelmi, ďalšie upadli do tiel ľudí, v ktorých regulujú sklon k väčšej či menšej sile senzibility. Učenie a moc prišla vo vtelení Slova do osoby Ježiša z Nazareta, v ktorej mal priviesť ľudí naspäť k vyššiemu životu. Od hrubej hmoty k vyššiemu životu, ktorý slúži, vykonáva a osvecuje myseľ.

Avšak aj napriek tomu, že vo svojich dielach uvažuje o možnosti existencie inteligentných bytostí mimo Zeme, definitívne stanovisko vyjadruje v perspektíve židovskej a kresťanskej tradície, pričom rozdeľuje mysliace bytosti výlučne na ľudí a anjelov. Preexistujúca duša – myseľ Ježiša, tvorí centrum myslenia Origena o predchádzajúcich svetoch s inteligentnými formami života, ako aj Logos má v jeho učení minimálne širší hypotetický inkarnačný kontext vo vesmíre.³¹ Origenes chcel predstaviť kozmický priestor ako miesto inkarnácie, zdroj milosti, čím naznačil možnosť rôznych foriem inkarnácie. To však neznamena, že nepokladá pozemskú inkarnáciu za jedinečnú a vzorovú. Biblický obraz života a vtelenia Ježiša Krista vsadil do dynamického kozmického rámca, kde hriech a spása predstavujú drámu, ktorá tvorí pozemský segment dejín zaznamenaný v Biblii, zároveň je súčasťou dejín spásy v kozmickom rozmere, ktorý je procesom extraterestriálnym. Origenov obraz pádu do hmoty a univerzality éterickej hmoty umiestňuje teologické chápanie stvorenstva do kozmického spoločenstva.³²

Tisícročie neskôr teológ Tomáš Akvinský vo svojom učení predstavil Boha ako najvyššiu nestatickú bytosť, pri ktorej je celá aktívna realita diametrálne odlišná. Najvyššia transcendentná bytosť, ktorá je vo svojom bytí neobmedzená, tvorí fundamentálny zdroj všetkých potenciálnych a skutočných bytostí, ktorých vlastnosťou je vedomie a sloboda. Boh, ktorý nič nepotrebuje, ktorý existuje sám zo seba v dlhej kozmickej noci, nekonečno motivované vlastnou štedrosťou stvoril a utvoril iné bytosti. Láska sa prejavila ako externá realizácia. Boh je štedrý na najvyššom stupni (*maxime liberalis*).³³ Božský motív vo stvorení a inkarnácii plynie z neobmedzenej dobroty, ktorá sa prejavila darovaním existencie. Boh chce vesmír, ktorý je rôznorodý, ale vzájomne zviazaný. Vzájomný súlad toho, čo Akvinský označuje jednota množstva a rôznorodosti myslí a múdrosti. Málo môžeme vedieť o Božích stopách vo stvorení, pretože zjavenie zamestnáva ľudské slová odvolávajúce sa na bytie a život. Vzhľadom

29 Porov. CROUZEL, H.: *Origen*, s. 18.

30 Porov. MICHL, J: Engel IV. In: *Reallexikon für Antike und Christentum* 5. Stuttgart : Hiersemann, 1962, s. 22.

31 Porov. O'MEARA, T. F.: Christian Theology and Extraterrestrial Intelligent Life. In: *Theological Studies*, 60, 1999, s. 10.

32 Porov. LYONS, J. A.: *The Cosmic Christ in Origen and Teilhard de Chardin : A Comparative Study*. Oxford : Oxford University, 1982, s. 139, 141.

33 Porov. *Scripta super libros sententiarum magistri Petri Lombardi* 2, d. 3, q. 4, a. 1, ad. 3.

na to, že stvorenie má svoju existenciu, predstavuje Božiu existenciu a Božiu dobrotu.³⁴ Treba poznamenať, že Tomáš Akvinský uznával len jeden svet. Boh je zastrešujúcou jednotou vo vesmíre, dal miesto a poriadok každej realite, v ktorej jednotlivci nájde podporu vo viere a od vedy. Akvinský si bol vedomý faktu, že niektorí učenci navrhujú hypotézu niekoľkých svetov, ale došiel k záveru, že ich kozmológia nachádza pôvod vesmíru v náhode alebo v zanedbanej múdrosti. Iné možné svety predstavoval bez vzájomného vzťahu a bez existencie jedného zdroja.

Tomáš v komentári k Aristotelovmu dielu *De caelo et mundo* uvádza námietky dokonca voči vlastnej pozícii jedného sveta a kladie otázky, ktoré sú aktuálne pre súčasnosť. Keďže Božia moc je nekonečná a jediný solárny systém nestavia nijaké limity nekonečnej moci, prečo si potom nemyslieť, že existuje aj iný svet? Tomáš odpovedal:

„Božia moc má iné ciele ako ujímanie sa iných svetov. Ak iné svety sú rovnaké ako náš svet, nemajú nijaký zmysel, pretože ak by boli iné, bol by svet neúplný a zle koncipovaný. Zatiaľ čo jednotlivci v druhu sú nedokonalí, vesmír je druh dokončenej totality. V konečnosti sa Boh rozhodol pre dobrotu vo svete v rozmanitosti, presne ako podporuje jednotu v mnohosti.“³⁵

Môžeme sa pýtať, čo presne Tomáš Akvinský zvažuje? Zdá sa, že nemôže byť väčšej jednoty mimo jedného vesmíru predstaveného ptolemajovským systémom, iných totalít, vesmírov, inteligentných bytostí, ktoré nemajú spojitost s našim vesmírom. Akvinského chápanie jednoty, nasiaknuté tradičným astronomickým chápaním, mu nedovoľuje expandovať poza viditeľný vesmír. Avšak jeho teológia predstavuje určité zásady, vďaka ktorým môžeme hypoteticky predpokladať možnosť rôznych variácií inteligentného života. „Boh je nekonečný oceán reality,“³⁶ konštatuje Tomáš, „potenciál a skutočnosť, tvoriteľský

34 Porov. *ST* 1, q. 20, a. 2, 1.: „Ad secundum sic proceditur. Videtur quod Deus non omnia amet. Quia, secundum Dionysium, IV cap. de Div. Nom., amor amantem extra se ponit, et eum quodammodo in amatum transfert. Inconveniens autem est dicere quod Deus, extra se positus, in alia transferatur. Ergo inconveniens est dicere quod Deus alia a se amet. Ad primum ergo dicendum quod amans sic fit extra se in amatum translatus, in quantum vult amato bonum, et operatur per suam providentiam, sicut et sibi. Unde et Dionysius dicit, IV cap. de Div. Nom., audendum est autem et hoc pro veritate dicere, quod et ipse omnium causa, per abundantiam amativae bonitatis, extra seipsum fit ad omnia existentia providentiis.“ <http://summa.op.cz/sth.php?&A=2> (19. 1. 2015).

35 Porov. *Aristotelis de caelo et mundo expositio*. Turin : Marietti, 1952, s. 19; TORRELL, J. P.: *Saint Thomas Aquinas 1 : The Person and His Work*. Washington : Catholic University of America, 1996, s. 298–301. Porov. *ST* 1, q. 47, a. 3.: „Ad tertium sic proceditur. Videtur quod non sit unus mundus tantum, sed plures. Quia, ut Augustinus dicit, in libro octoginta trium quaest., inconveniens est dicere quod Deus sine ratione res creavit. Sed ea ratione qua creavit unum, potuit creare multos, cum eius potentia non sit limitata ad unius mundi creationem, sed est infinita, ut supra ostensum est. Ergo Deus plures mundos produxit.“

36 *ST* 1, q. 13, a. 11 : „Unde et Damascenus dicit quod principalius omnibus quae de Deo dicuntur nominibus, est qui est, totum enim in seipso comprehendens, habet ipsum esse velut quoddam pelagus substantiae infinitum et indeterminatum.“

umelec, ktorý slobodne a rôznorodne vedie bytosti³⁷. Inteligentné bytosti sú vyvrcholením vesmíru, existujú na zemi v mnohých anjelských formách. Všetky bytosti nesú vo svojej existencii a ich aktivitách Božie stopy dobra, ale inteligentné stvorenia nesú v sebe Boží obraz, ako ho predstavuje kniha Genezis, ktorý je špecificky vyjadrený v schopnosti myslieť a slobodne sa rozhodovať.³⁸ Vzhľadom na jeho dôraz o poteciálnosti extraterestriálnej existencie môžeme predpokladať, že vesmír môže obsahovať nespočetné množstvo inteligentných tvorov. Avšak podľa Tomáša jediná slobodná a inteligentná bytosť, dotknutá v tichosti Božou milosťou, je cennejšia ako zhluky galaxií.³⁹

V perspektíve spomínaných skutočností u Tomáša Akvinského, pozoruhodným sa stáva marginálne pozorovanie, ktoré predstavil vo svojom učení o teológii trinitárneho vtelenia Slova v Ježišovi Kristovi. Vtelenie je jedna Božská aktivita, ktorá zahŕňa jednu bytosť ako objekt tohto špecifického Božského vzťahu. Je ťažké predstaviť všetko, čo Boh môže robiť a aj robí, konštatuje Tomáš. Ako Božská osoba nemôže prevziať druhú osobu, potom osobná forma Božskej prirodzenosti bude vložená v jednej ľudskej prirodzenosti. Je však nemožné, aby nestvorená bola vymedzená stvorenou. Akokoľvek sa pozrieme na Božiu moc, či ako samu osebe alebo ako na osobnú vlastnosť, je dôležité poznamenať, že Božská osoba môže prevziať viac ako jednu ľudskú bytosť.⁴⁰

Predstavitelia františkánskej školy ponúkajú v stredoveku obdivuhodné reflexie o možnosti mimozemského života. Otázka, či Boh mohol alebo vytvoril niekoľko svetov existujúcich súčasne, prípadne časovo diferencovaných, bola súčasťou učenia stredovekých františkánskych teológov, ktorých postoj predstavuje väčšiu otvorenosť voči pozitívnemu záveru extraterestriálneho života, než v dominikánskej škole Tomáša Akvinského. Svätý Bonaventúra, životopisec svätého Františka z Assisi a autor mystických spisov tvrdil, že Boh

37 *ST* 1, q. 14, a. 8; q. 47, a. 2, 3: „Praeterea, natura facit quod melius est, et multo magis Deus. Sed melius esset esse plures mundos quam unum, quia plura bona paucioribus meliora sunt. Ergo plures mundi facti sunt a Deo.” Porov. O’MEARA, T. F.: *Christian Theology and Extraterrestrial Intelligent Life*. In: *Theological Studies*, 60, 1999, s. 13.

38 Porov. *ST* 1, q. 93, a. 4, a. 5: „Ergo non omnes homines habent conformitatem imaginis... Respondeo dicendum quod, cum homo secundum intellectualem naturam ad imaginem Dei esse dicatur, secundum hoc est maxime ad imaginem Dei, secundum quod intellectualis natura Deum maxime imitari potest. Imitatur autem intellectualis natura maxime Deum quantum ad hoc, quod Deus seipsum intelligit et amat.... Damascenus etiam dicit quod hominem esse ad imaginem Dei, significat intellectualem, et arbitrio liberum, et per se potestativum.”

39 Porov. O’MEARA, T. F.: *Christian Theology and Extraterrestrial Intelligent Life*. In: *Theological Studies*, 60, 1999, s. 12.

40 Porov. O’MEARA, T. F.: *Christian Theology and Extraterrestrial Intelligent Life*. In: *Theological Studies*, 60, 1999, s. 13; *ST* 3, q. 3, a. 7: „Respondeo dicendum quod id quod potest in unum et non in amplius, habet potentiam limitatam ad unum. Potentia autem divinae personae est infinita, nec potest limitari ad aliquid creatum. Unde non est dicendum quod persona divina ita assumpserit unam naturam humanam quod non potuerit assumere aliam. Videretur enim ex hoc sequi quod personalitas divinae naturae esset ita comprehensa per unam humanam naturam quod ad eius personalitatem alia assumi non possit. Quod est impossibile, non enim increatum a creato comprehendi potest. Patet ergo quod, sive consideremus personam divinam secundum virtutem, quae est principium unionis; sive secundum suam personalitatem, quae est terminus unionis, oportet dicere quod persona divina, praeter naturam humanam quam assumpsit possit aliam numero naturam humanam assumere.”

mohol urobiť iné svety. „Boh je schopný urobiť stovky iných svetov, ale stále iba jeden objíma všetky, iba jeden je na vyššom mieste ako ostatné. Taktiež mohol vytvoriť čas pred našim časom a v ňom vytvoriť iný svet.“⁴¹

Guillaume de Vaurouillon (1392 – 1463), františkán v kláštore Dinan v Bretónsku, prednášal od roku 1427 Sentencie Petra Lombardského v Paríži, kde ukončil aj doktorád. Po vyučovaní v rokoch 1429 – 1431 sa zúčastnil na koncile v Bazileji v roku 1433. Neskôr sa vrátil do Paríža, kde sa v roku 1448 stal profesorom. Za prítomnosti pápeža Pia II. v roku 1462 sa zúčastnil v diskusii s dominikánmi o vzťahu vzkrieseného Krista a hypostatickej únie. Bol autorom komentárov k Sentenciám Petra Lombardského, taktiež komentárov k *Opus Oxoniensis* Dunsca Scota. Učenie Guillaumea prináša nový špecifický pohľad na sentencie Lombardského, zároveň vnáša do teológie humanistického ducha, ktorý v neskoršej dobe vyvinul vplyv na scholastiku.

Z hľadiska exoteológie Crowe vo svojom spise predstavuje Guillaume ako prvého, ktorý položil otázky, či idea plurality svetov je kompatibilná s ústredným kresťanským chápaním inkarnácie a vykúpenia.⁴² V komentári k Sentenciám Lombardského sa pýta, či Božia moc prekonáva všetky obmedzenia a či absolútna Božia moc mohla vytvoriť lepší svet. Dospel k záveru, že Boh mohol vytvoriť nekonečno svetov, nekonečno svetov lepších, ako je ten náš. „Nekonečno svetov dokonalejších, ako je náš, je skryté v Božej mysli. Je možné, že forma každého z týchto svetov sa odlišuje od nášho sveta.“⁴³ Boh svojím príchodom na svet nemal predstaviť svoje vedomie o iných svetoch, vzdialených a oddelených od nás. Boží príchod predchádzalo anjelské ohlasovanie a Božie zjavovanie príchodu.⁴⁴ „Ak by ste sa ma spýtali,“ píše Guillaume, „či ľudia, ktorí žijú v iných svetoch, sú poznačení dedičným hriechom Adama, odpovedal by som nie. Oni nie sú poznačení hriechom, pretože ich človečnosť nepochádza od Adama.“⁴⁵ Guillaumovo chápanie dedičného hriechu je vymedzené výlučne pre náš svet, pričom Krista predstavuje ako univerzálneho Vykupiteľa. Pokladá Kristovu smrť a vykúpenie na Zemi za univerzálne dielo spásy, ktorým vykúpil nielen náš svet, ale aj nekonečné svety. „Bolo by nezmyslom,“ tvrdí Guillaume, „aby Kristus zomrel a vstal z mŕtvych aj na iných

41 BONAVENTURA: *Commentaria in Quattuor Libros Sententiarum*, Lib. 1, d. 44, a. 1, q. 4 (*Opera Omnia* 1.789). Quaracchi : Collegium S. Bonaventurae, 1882. Porov. O'MEARA, T. F.: Christian Theology and Extraterrestrial Intelligent Life. In: *Theological Studies*, 60, 1999, s. 14.

42 Porov. CROWE, M.: *The Extraterrestrial Life Debate 1750 – 1900 : The Idea of a Plurality of Worlds from Kant to Lowell*, s. 149.

43 O'MEARA, T. F.: Christian Theology and Extraterrestrial Intelligent Life. In: *Theological Studies*, 60, 1999, s. 15. Porov. *Quattuor librorum Sententiarum Compendium venerabilis patris fratris Guillelmi Voorrilloris*, Lib 1, dist. xliv. Basel : Langerdorf, 1510, folio 105.

44 Porov. O'MEARA, T. F.: Christian Theology and Extraterrestrial Intelligent Life. In: *Theological Studies*, 60, 1999, s. 15; *Quattuor librorum Sententiarum Compendium venerabilis patris fratris Guillelmi Voorrilloris*, Lib 1, dist. xliv, folio 105.

45 Porov. O'MEARA, T. F.: Christian Theology and Extraterrestrial Intelligent Life. In: *Theological Studies*, 60, 1999, s. 15; *Quattuor librorum Sententiarum Compendium venerabilis patris fratris Guillelmi Voorrilloris*, Lib 1, dist. xliv, folio 105.

svetoch.“⁴⁶ Teológia františkánskej školy stredoveku o možnosti iných svetov vytvorila platformu pre myslenie 16. storočia, v ktorom myšlienka o Bohom vytvorenej pluralite svetov sa stala súčasťou teologických diskurzov.

Medzi ďalších predstaviteľov exoteológie patrí Joseph Pohle, teológ, kňaz, ktorý vyučoval na novozaloženej Katolíckej univerzite vo Washingtone od roku 1889. Po dosiahnutí akademickej hodnosti profesor Pohle odišiel vyučovať dogmatickú teológiu do Münsteru a Vroclavy (Wrocław, Poľsko). Napísal trojdielnu zbierku dogmatickej teológie, ktorá bola preložená aj do angličtiny. V roku 1884 publikoval dielo *Die Sternenwelten und ihre Bewohner*, v ktorom predstavuje svoju hypotetickú teóriu o iných svetoch skrze analógiu medzi našou galaxiou a inými galaxiami vo vesmíre. „Najúčinnejšou zbraňou pre pozitívnu argumentáciu možnosti iných svetov so živými bytosťami je kompletná analógia medzi naším svetom a mnohými inými nebeskými telesami, na ktorých sú podmienky pre život,“ píše Pohle.⁴⁷

Konštatuje, že kresťanstvo nie je schopné vykladať existenciu iných svetov skrze vieru, ktorá a priori odmieta život na inom svete. Otázka života na iných planétach musí byť vyriešená prostredníctvom vedy a rozumu, nie cez teológiu.

„Nemôžeme sa vyhnúť záveru, že množstvo svetov schopných života, podobne ako naša Zem, potrebuje mať vedomie o iných bytostiach mimo ich sveta. Extraterestriálny život môže existovať mimo nášho sveta v prirodzenom stave, v ktorom hľadajú šťastie. V ich svete môže existovať ďalšia sféra milosti, o ktorej nevieme.“⁴⁸

„Neexistuje dôvod prenášať analogicky na iné svety naše chápanie hriechu, prípadne premýšľať o nich ako o niečom zlom. No aj keby hriech nakazil iné svety, neznamená to nevyhnutne opätovnú inkarnáciu alebo vykúpenie. Boh má nespočetné množstvo foriem vykúpenia.“⁴⁹

Pohle vychádza z predpokladu, že vtelenie nastalo výnimočným spôsobom na Zemi preto, že náš svet je slabý, malý a nijako výnimočný, čo korešponduje s učením o kenóze Krista. Verí však, že vo vesmíre môžu existovať oveľa väčšie a pôsobivejšie planéty a planetárne systémy, ktoré majú alebo ani nepotrebujú vtelenie.⁵⁰

V druhej polovici 20. storočia teológ Karl Rahner prináša svojim učením hypoteticky existenciálnu perspektívu a moderný prístup do katolíckej teológie. V roku 1964 publikuje článok týkajúci sa otázok obyvateľov iných

46 Porov. McCOLLEY, G., MILLER, W. H.: Saint Bonaventure, Francis Mayron, William Vorilong, and the Doctrine of a Plurality of Worlds. In: *Speculum*, 12, 1937, s. 89.

47 POHLE, J.: *Die Sternenwelten und ihre Bewohner*. Cologne : Bachem, 1899, s. 11.

48 Porov. POHLE, J.: *Natur und Übernatur*. Cologne : Bachem, 1913, s. 56.

49 Porov. POHLE, J.: *Die Sternenwelten und ihre Bewohner*, s. 457.

50 Porov. POHLE, J.: *Die Sternenwelten und ihre Bewohner*, s. 457-458.

hviezd.⁵¹ Rahner konštatuje, že ich veľká vzdialenosť od nás má len málo do činenia s našou osobnou existenciou a dejinami. Nemôžeme ich klasifikovať podľa toho, kde v systéme vesmíru sú umiestnené, ale podľa toho, ako ich intelektuálna subjektivita ovplyvňuje časopriestorovú realitu. Mimoszemšťania neobývajú bizardné mesiace, ale žijú vo svojich svetoch. Vo svetle kresťanského učenia o anjeloch konštatuje, že kozmická jednota spásy je neodmietnuteľná a nemali by sme predpokladať existenciu iných inteligentných foriem aj mimo nášho sveta, ktoré nie sú vtiahnuté pod Božiu milosť. Predpokladať, že inteligentné bytosti v iných svetoch vo vesmíre žijú život mimo milosti a hriechu, nevystihuje v plnosti realitu vnútornej lásky Trojice, v ktorej láska a milosť sú vždy aj Kristovou milosťou a láskou.⁵²

Pokiaľ ide o existenciu a dejiny Ducha na iných hviezdach, Rahner zdôrazňuje, že túto otázku nemôžeme úplne zanedbávať, pretože už z histórie vieme, že sa opätovne vracia do myslenia vedcov, filozofov a teológov. Pýta sa preto: „Je možné, že na iných hviezdach existujú bytosti stvorené z tela a duše alebo výzorom podobné ľuďom?“⁵³ Konštatuje, že moderná veda nám pravdepodobne nebude schopná dať nikdy definitívnu odpoveď vzhľadom na nespočetné množstvo hviezd a komplexnosť vývoja života a vesmíru. Avšak, na rozdiel od modelov sveta a vesmíru z minulosti, nemôžeme v súčasnosti vývoj inteligentného života mimo Zeme vylúčiť, ale aj vzhľadom na antropomorfné predstavy o Bohu Stvoriteľovi, ktorý môže nasmerovať rozpínanie vesmíru do bodu, keď sa extraterestriálny život stane evidentnou skutočnosťou.⁵⁴

Fundamentálny vzťah zjavenia a milosti Rahner vyjadruje ako špecifikum vlastné sebazjaveniu Boha, pričom realizácii Božej milosti v iných svetoch určuje náboženskú nezávislosť.

„Dalo by sa povedať, že by bolo rozumné pripisovať mimozemským bytostiam stvoreným z tela a duše naprirodzený osud smerujúci k Bohu, ale nie sme schopní definitívne rozoznať nič o možnosti slobodnej vôle a histórii vývinu extraterestriálnych bytostí. S ohľadom na Božiu nemennosť a totožnosť Logosa s Bohom, nemôže byť preukázateľné, že opätovné vtelenie je úplne nemysliteľné. Z teologickej perspektívy neexistuje absolútne veto voči dejinám slobodných inteligentných bytostí na iných planétach. Teológ môže povedať len málo k tejto problematike vzhľadom na kresťanské zjavenie, ktorého cieľom je spása ľudstva. Nevie odpovedať na všetky otázky bez odvolávania sa na význam realizácie spásy v slobode.“⁵⁵

51 Porov. RAHNER, K.: Sternenbewohner : Theologisch. In: *Lexikon für Theologie und Kirche*. Freiburg : Herder, 1964, s. 9. 62–1061.

52 Porov. RAHNER, K.: Sternenbewohner : Theologisch. In: *Lexikon für Theologie und Kirche*, s. 1062.

53 RAHNER, K.: Natural Science and Reasonable Faith. In: *Theological Investigation 21*. Prel. Hugh M. Riley. New York : Crossroad, 1988, s. 51.

54 Porov. RAHNER, K.: Natural Science and Reasonable Faith. In: *Theological Investigation 21*, s. 51–52.

55 RAHNER, K.: Natural Science and Reasonable Faith. In: *Theological Investigation 21*, s. 51–52. Podobné stanovisko zohľadňujú aj teológovia Yves Congar a Teilhard de Chardin. Porov. CONGAR, Y.: Has God

Pre Rahnera ľudský duch sa vždy odvoláva na vyššieho Ducha milosti. Kresťanstvo neuprednostňuje chápanie Boha výlučne v pozemských skutočnostiach, ale v perspektíve Božej milosti zahrnujúcej v sebe celý vesmír. Inkarnácia a vzkriesenie sa dotýkajú celého hmotného vesmíru a jeho budúcnosti. Dejiny spásy a zjavenia, inkarnácia Logosa a vzkriesenie sú konkrétnymi udalosťami v obrovskom vesmíre hmoty, ktoré sú nasmerované nie len na inteligenciu, ale aj na milosť.

Existencia extraterestriálneho života v Biblii

Človek na Zemi je predmetom mnohých biblických príbehov. V nijakom hebrejskom alebo kresťanskom spise nenájdeme dôkaz o existencii alebo absencii mimozemského života. Neexistuje nijaký dôvod myslieť si, že „ekonómia spásy“ je niečo iné ako Boží plán pre človeka a celú pozemskú rasu. Bolo by povrchné a arogantné tvrdiť, že kresťanské zjavenie Božieho plánu múdrosti v dejinách spásy na zemi sa týka iných tvorov, ako len človeka. Viera potvrdzuje, že Logos sa vtelil na Zemi, v malom uzavretom systéme, aj keď Logos, druhá Božská osoba, má univerzálnu nadvládu. Ježiš Kristus a Spasiteľ má vzťah k pozemšťanom existujúcim v jedných dejinách hriechu a milosti. Pýtame sa teda, či biblické texty vyvracajú existenciu extraterestriálneho života.

Príkladom biblického textu o možnosti existencie mimozemského života je chválospev z Listu Kolosanom:

„On je obraz neviditeľného Boha, prvorodený zo všetkého stvorenia, lebo v ňom bolo stvorené všetko na nebi a na zemi, viditeľné i neviditeľné, tróny aj panstvá, kniežatstvá aj mocnosti. Všetko je stvorené skrze neho a pre neho. On je pred všetkým a všetko v ňom spočíva. On je hlavou tela, Cirkvi. On je počiatok, prvorodený z mŕtvych, aby on mal vo všetkom prvenstvo.“ (Kol 1,15-18)⁵⁶

Po prečítaní textu je potrebné sa zamyslieť nad niekoľkými otázkami. Kto je subjektom predstaveného textu? Ak hovoríme o Ježišovi ako historickej postave, ako je možné, že existoval pred stvorením? Alebo ak Kristus je Logos, prečo je Logos súčasťou stvorenia? A čo sa skrýva pod pojmom stvorenie? Exegéti ako Eduard Lohse a Hans Hübner hľadali vysvetlenie k jednotlivým otázkam v židovskej hypotéze o Božej múdrosti prítomnej v preexistujúcom Kristovi, ktorý bol prvorodeným zo všetkého stvorenia. Ak celé stvorenie

Peopled the Stars? In: *Wide World My Parish*. Baltimore : Helicon, 1961, s. 184, 185, 188; TEILHARD DE CHARDIN, P.: Life and the Planets. In: *The Future of Man*. New York : Harper & Row, 1964, s. 97-123.

⁵⁶ Paralelným textom je 1 Kor 8, 6: „...my máme iba jedného Boha, Otca, od ktorého je všetko a my sme pre neho, a jedného Pána, Ježiša Krista, skrze ktorého je všetko, aj my sme skrze neho.“

vďačí za svoju existenciu preexistujúcemu Kristovi, potom účelom teológie je presadiť Kristovu prevahu nie len nad mýtickými, mystickými, ale aj reálnymi náboženskými silami.⁵⁷ Z toho vyplýva, konštatuje Lohse, že ani anjeli, ani predpokladané inteligentné bytosti či duchovné sily na iných hviezdach či planétach nie sú nositeľmi Božieho zjavenia porovnateľného s úlohou Ježiša Krista v dejinách spásy (Kol 1,16; 2,20).⁵⁸

Franz Zeilinger ponúka teologickú interpretáciu verša Kol 1,18. Konštatuje:

„Ak by sa tri predikáty – obraz, počiatok a prvorodený z mŕtvych – vysvetľovali eschatologicky, vyjadrili by spoločný vzťah Krista a kresťanov. Kristus ako prvorodený z celého stvorenstva musí byť vysvetľovaný a chápaný výlučne eschatologicky.“⁵⁹

Stvorenie v Liste Kolosanom predstavuje stvorenie života v Kristovom Tele – Cirkvi, čo znamená, že analogicky v ekleziologickej perspektíve je Kristus Prvý. Pre Zeilingeru text neodkazuje na astronómiu, ale na nadradenosť zjavenia Ježiša Krista nad stvorenstvom a ľuďmi. Hymnus z Listu Kolosanom nie je lokáciou Krista v akte stvorenia v minulosti, ale hovorí o jeho budúcej úlohe v perspektíve vzkriesenia človeka.⁶⁰

Teologická perspektíva o možnosti mimozemského života

Krátka biblická analýza a učenie niekoľkých teológov nám poskytujú propedeutiku teologickej reflexie o možnosti existencie inteligentného extraterestriálneho života. Téma mimozemského života súvisí vo veľkej miere s kresťanským chápaním zjavenia a spásonosnými znakmi v iných náboženstvách. Prof. O'Meara tvrdí, že je mylné si myslieť, že sa niečo zmenilo od doby, keď Kolombus vyrukoval s tvrdením existencie veľkého počtu obyvateľov v nepreskúmaných oblastiach. Podobne ako vtedy, aj dnes sa obmedzuje dynamizmus Božej kreatívnej lásky.⁶¹ Existujú teda rôzne inteligentné bytosti vo vzdialených galaxiách? Je len málo nových rás, alebo je ich nespočetné množstvo? Ak chceme brať do úvahy extraplanetárne a extragalaktické formy inteligentného života, musíme z hľadiska kresťanského chápania zjavenia začať od zamysle-

57 Porov. LOHSE, E.: *Colossians and Philemon*. Philadelphia : Fortress, 1971, s. 50.

58 Porov. LOHSE, E.: *Colossians and Philemon*, s. 49; HÜBNER, H.: *An Philemon, An die Kolosser, An die Epheser*. Tübingen : Mohr, 1997, s. 59.

59 ZEILINGER, F.: *Der Erstgeborene der Schöpfung : Untersuchungen zur Formalstruktur und Theologie des Kolosserbriefes*. Vienna : Herder, 1974, s. 18.

60 Porov. O'CONNOR, J. M.: Tradition and Redaction in Col 1:15-20. In: *Revue Biblique*, 102, 1995, s. 237-241.

61 Porov. O'MEARA, T. F.: Christian Theology and Extraterrestrial Intelligent Life. In: *Theological Studies*, 60, 1999, s. 23.

nia nad psychologickou a dejinnou existenciou slobodných a inteligentných bytostí. Ďalej musíme reflektovať dve náboženské fundamentalne divergentné perspektívy: zjavenie – milosť a zlo – hriech. Naše závery sú výlučne hypotetické a predbežné, nie dramatické a imaginárne. Reflexia je založená predovšetkých na viere a teológii, pričom vytvára spektrum dialógu s vedou.

Spása a život po smrti

Ak chceme premýšľať o možnosti a podmienkach existencie neznámych bytostí, nie je pre teológiu dehonestujúce, ak uzná svoju nevedomosť a obmedzenia, že vo svojej náuke vychádza výlučne z existujúcich skutočností v náboženstve, na ktoré nazerá v perspektíve kresťanskej viery. Fundamentálnym faktom, z ktorého vychádza kresťanstvo, je vnútorný vzťah Trojice, ktorý sa prejavuje navonok ako prítomnosť zjavenia, milosti a spásy. „Stvorenie sveta, milosť a hriech sú rámcom a v niektorých prípadoch aj obmedzením pre teologickú reflexiu o extraterestriálnom živote,“ konštatuje prof. O'Meara.⁶² Na základe učenia o Bohu, vesmíre a zo zjavenia milujúceho múdrosť vieme, že Boh nestvoril bytosti vo svojej podstate zlé, z čoho by sme mohli hypoteticky predpokladať, že na vzdialených planétach existujú tvory bez zjavenia, bez zla, utrpenia a hriechu. Spôsoby, akými sa nadprirodzený život dotýka zmyslovo vnímateľného intelektu a vôle, sú rozmanitými formami zjavenia. Môže byť teda mylné myslieť si, že naše chápanie Božieho prísľubu nebeského kráľovstva, vykúpenia, spoločného života v nebi vyčerpá všetky formy, akými sa Boh svojou láskou a mocou darúva zo svojho nekonečného života. Na druhej strane, pýtame sa, či inteligentné bytosti môžu nájsť finalitu, život iba výlučne na svojich planétach. Môžu mať predsa vo svojej psychologickej a biologickej existencii absenciu akejkoľvek snahy o život po smrti, túžby po naplnení mimo svojho života, prípadne zvláštneho kontaktu s Bohom. Okrem toho ich osobný a náboženský, cnostný život alebo hriech môžu byť chápané mimo existencie času – večne, ako Božia trvajúca prítomnosť, prípadne neprítomnosť medzi inteligentnými bytosťami bez príbehu a histórie. Naše dedukcie otvárajú teologické otázky, ktoré nepredstavujú definitívnu odpoveď, ale hľadajú niečo z toho, čo kresťanstvo a väčšina pozemských náboženstiev nájde v konštrukcii človeka, hriechu a milostivého zjavenia.⁶³

62 Porov. O'MEARA, T. F.: Christian Theology and Extraterrestrial Intelligent Life. In: *Theological Studies*, 60, 1999, s. 23.

63 Záujem o problematiku inteligentného extraterestriálneho života medzi katolíckymi teológmi nastal vo veľkej miere po roku 1950. Domenico Grasso napísal, že zvýšený záujem sa prejavil predovšetkým pre vtedy prevládajúcu diskusiu o lietajúcich objektoch. Porov. GRASSO, D.: La teologia et pluralita dei mondi abitati. In: *Civiltà Cattolica*, 103, 1952, 4, s. 255. J. Salaverry sa zaoberal otázkou vzťahu hriechu a milosti, pričom z jeho učenia je evidentné, že uprednostňoval existenciu mimozemského života v prirodzenom stave milosti. Porov. SALAVERRY, J.: La posibilidad de seres humanos extraterrestres ante el dogma católico. In: *Razón y Fe*, 148, 1953, s. 23–43. A. Perego zdôraznil účelovosť iných svetov existujúcich vo svetle klasických božských vlastností a poprel, že by náuka o vykúpení alebo hriechu bola negovaná existenciou iných svetov, pretože všetky národy sú potomkami Adama, a to nie na základe letov do

Božie sebazjavenie

Sme teda jediné bytosti vo vesmíre, ktoré premýšľajú a analyzujú? Za posledných 50 rokov veda zväčšila objem poznatkov o veľkosti vesmíru a jeho vnímateľnej zložitosti. Prof. O'Meara v tejto perspektíve tvrdí:

„Je to nepochopiteľné a tradičné, hlúpym spôsobom obmedziť antropomorfnú teodíceu a priori na inteligentný život ľudskej rasy. Nemali by sme predpokladať, že sme vo vesmíre sami, alebo projektovať naše chápanie stvorenia na iné planéty vo vesmíre, prípadne na iné stvorené, pre nás nepoznané bytosti, pretože tým by sme obmedzovali Božskú múdrosť a silu.“⁶⁴

Teológii v súčasnosti chýba otvorenosť voči možnosti existencie tvorov nám predstaviteľných, či nepredstaviteľných. Pravý Boh je kreatívnym, dynamickým a nekonečným Duchom, vzhľadom na to existuje aj nekonečné množstvo galaxií a životných foriem. Je teda pravdepodobné, že v nich Boh stanovuje aj rozmanitosť inteligentných tvorov.

Dalšou otázkou je, či inteligentné bytosti prirodzene, zriedka alebo neustále čerpajú z Božieho slobodného plánu stvorenia v nejakom zvláštnom vzťahu. Kresťanstvo učí, že zjavenie a milosť sú reálnymi výrazmi špecifickej Božej prítomnosti, pritom z veľkej časti nepoznatelné a nehmatateľné. Vierou vyznávame, že Boh bez prestania a v tichosti srdca sa nás dotýka zvláštnym spôsobom, ktorý ani rozumom ani zmyslami nie sme schopní vyjadriť. Hoci slová, výroky a hypotézy sú ľudskou cestou, ako vyjadriť Božiu prítomnosť, viera nie sú jednoducho povedané slová z hebrejčiny, gréčtiny, či slovenčiny implantované v ľudskej mysli o náboženských záležitostiach. Viera je cestou poznania, videním v nejasnosti, v nehmatanej realite. Po období stredoveku výraz „nadprirodzené“ sa odvoláva na vyšší poriadok bytia, spôsob bytia, činnosť, bytie nad materiálnym spôsobom života a zákonmi vesmíru.⁶⁵ V tejto perspektíve prináša prof. O'Meara zaujímavý pohľad na pluralitu nadprirodzeného Božieho sebadarovania. Milosť a zjavenie sú Ježišove slová o Božom kráľovstve, prítomnej realite v ľudských dejinách. Východní a západní teológovia nazývajú spásu alebo milosť podielom na Božom živote, čo je podľa O'Meara nesprávne, pretože redukujú nadprirodzenú skutočnosť výlučne do dvoch modalít: vnútorného Božieho sebadarovania Trojice a druhého darovania navonok s konečnými bytosťami.

vesmíru, ale skrze Boží zázrak. Porov. PEREGO, A.: Origine degli esseri razionali estraterreni. In: *Divus Thomas*. Piacenza, 61, 1958, s. 22. Uvedení teológovia, ale aj mnohí iní prišli k záveru, že mimozemské svety, ktoré by mohli existovať mimo poriadku pozemského stvorenia Adama a Evy, môžu mať niekoľko smerov finality, či existencie, vzťahu ku hriechu a milosti.

64 O'MEARA, T. F.: Christian Theology and Extraterrestrial Intelligent Life. In: *Theological Studies*, 60, 1999, s. 24.

65 Porov. ST 1, q.1, a. 1. <http://summa.op.cz/sth.php?&A=1> (27. 1. 2015).

„Je nepravdepodobné, že existujú milióny druhov v spektre prirodzeného života a pritom iba jedna forma stvoreného nadprirodzeného života, pretože duchovná a odstupňovaná existencia je vyššia a bohatšia. Zjavenie a milosť predstavujú jeden aspekt vnútorného Božieho života, ktorý sa prejavuje na zemi. Ale môže existovať niekoľko foriem nadprirodzeného života s Bohom, variácie viac intímneho Božieho života spoločného s inteligentnými bytosťami na miliardách galaxií. To, čo vieme o Božom trojjedinom živote, je pravdivé, ale iba nepatrné.“⁶⁶

Samozrejme, spôsoby Božieho života by nemali byť v rozpore so sebou alebo so stvorením. To stojí v protiklade k obdobiu neskorého stredoveku a modernej filozofie a teológie, keď teológovia s dôrazom na Božiu transcendentnosť uvrhli myslenie na Zemi do metafyzickej izolácie, plnej ohyzdných a iracionálnych konfliktov. Omnoho rozmanitejšie a zložitejšie predstavuje nadprirodzenosť existenciu rôznych inteligentných a slobodných bytostí prostredníctvom foriem zjavenia a milostiplného života, líšiacich sa od stvorenia ku stvoreniu, od galaxie ku galaxii. Roch Kereszty v reflexii na pravdepodobnosť existencie iných svetov a ich vzťahu ku Kristovi prostredníctvom inkarnácie, vykúpenia alebo inej formy vzťahu poznamenáva, že bez kvalifikácie Božej slobodnej vôle Boží plán, ako ho zažívame, predpokladá Božiu ponuku osobného spoločenstva pre inteligentné bytosti. Kereszty vo svojej hypotetickej teológii taktiež predstavuje vesmír obývaný inteligentnými bytosťami, ktoré sú vo svojej *natura pura* našimi príbuznými.⁶⁷

V súvislosti so zlom

Pri rozlišovaní druhu a stupňa zla musíme mať otvorenú myseľ. Zlo neexistuje nutne, a ak existuje niekde inde ako na Zemi, môže mať rôznu podobu. Zlo a následky hriechu, ako ich vidíme v každodennom živote a ako ich opisuje Biblia, môžu mať individuálnu alebo kolektívnu formu. Pri iných druhoch môže zlo absentovať v oboch formách, čím nemusí oslabovať osobu – ako na Zemi, alebo by sa mohlo dotknúť jedincov, nie však kolektívu – ako prenos dedičného hriechu na Zemi. Je pád niečo, čo prinieslo nevyhnutnosť do intelektuálneho života alebo existencie? Dramatici a filozofi 20. storočia predstavovali hriech ako hrôzu, ktorá je vnútorným sprievodným javom slobody. No účelom slobody je únik pred hriechom. Môžeme však predpokladať, že vo vesmíre slobodná voľba zla je výnimkou. Má zlo svoje vlastné postupy, alebo je tam otupené nazeranie na rozdielnosť dobra a zla? Vo vesmírnej fikcii

66 O'MEARA, T. F.: Christian Theology and Extraterrestrial Intelligent Life. In: *Theological Studies*, 60, 1999, s. 25.

67 Porov. KERESZTY, R.: *Jesus Christ : Fundamentals of Christology*. New York : Alba House, 1991, s. 380–381.

C. S. Lewisa je zlo vo vesmíre vzácné, na iných planétach žijú iba ľudia, ktorí sú múdri a milujúci – okrem izolovaných, tzv. „tichých planét“ a Zeme.⁶⁸

Predpoklad univerzálneho zla sa pravidelne nachádza vo vedeckej fikcii, ale formy inteligentného života na neuveriteľne vzdialených planétach nemusia byť pre nás hrozbou. Strach pred inváziou mimozemšťanov je projekcia nášho padlého stavu, ktorú prenášame automaticky aj na iné solárne systémy. Predpokladáme, že naša existencia dlhodobo vysilená skúsenosťou zla je normatívna. V niekoľkých spisoch súčasných vedcov nájdeme porovnanie inteligentného života na iných planétach so zlom, kde tvrdia, že úsilie o komunikáciu s inými bytosťami sa môže prejaviť len v tichosti, vzhľadom na pravdepodobnú vyššiu technologickú a intelektuálnu vyspelosť.⁶⁹ V tejto perspektíve implicitne, ale bohužiaľ nesprávne vysvetľujeme skutočnosti v normách vzťahujúcich sa na pozemského človeka, čím sa vyhýbame tomu, čo dnes vieme o kráse vesmírnej koherencie, čím sa zároveň spochybňuje Ježišovo zjavenie Boha. Nie vždy je šťastnou voľnou pri interpretácii inteligentného extraterestriálneho života premietanie našich dejín hriechu a spásy na iné svety. Zvláštnosťou je, že teológovia pri pohľade na život na iných planétach majú optimistický pohľad, zatiaľ čo vedci a románopisci presadzujú pesimistický.

Inkarnácia

Ortodoxná teológia na konciloch 5. a 6. storočia vyjadrila inkarnáciu ako hypostatické spojenie individuálnej ľudskej prirodzenosti s Božím Slovom, ktoré sa stáva v plnosti reálnym človekom. Ježiš je jedinečným spôsobom človekom na zemi, špecifickým spôsobom fyzickou, psychologickou a sociálnou bytosťou. Inkarnácia znamená Božiu silu alebo osobu, ktorej príchod je spojený s prospechom rasy, do ktorej prichádza. Prostredím inkarnácie sú dejiny zla na Zemi, ale jeho úlohou je priniesť novú perspektívu dejinnej Božej modalít pre človeka. Po inkarnácii, v perspektíve vykupiteľského Božieho diela, nasleduje utrpenie Ježiša. Profesor O'Meara v tejto perspektíve poznamenáva, že rozmanitosť druhov a stretnutie s nimi v náboženskom chápaní vylučuje inkarnáciu.

„Dejiny hriechu a spásy zaznamenané v Biblii nie sú dejinami vesmíru, je to náboženská história jednej planéty. Kresťania veria, že Ježiš je Božím Slovom, ktoré prišlo na našu Zem ako človek. Ale význam Ježišovho príchodu pre nás nemusí nutne znamenať to isté pre iné bytosti vo vesmíre. Ježišovo učenie a život prináša eschatológiu, nie astronómiu. Avšak, vychádzajúc z Božej nekonečnej dobroty, ktorá sa kedysi prejavila v inkarnácii na Zemi, naznačuje, že by mohli byť ďalšie

68 Porov. LEWIS, C. S.: *Out of the Silent Planet*. New York : Macmillan, 1990, s. 130.

69 Porov. SAGAN, C.: *Pale Blue Dot : A Vision of the Human Future in Space*. New York : Random House, 1994, s. 398.

inkarnácie iných druhov vo vesmíre, iným metafyzickým spôsobom sa môže dať Trojica poznať.⁷⁰

Je evidentné, že Božský Logos je pánom vesmíru, ktorý stvoril a spravuje. Ak sa Kristovi pripíše supraterestriálna⁷¹ úloha, znamená to jednotu nášho sveta s Ježišom z Nazareta, ako aj výlučnosť jednej inkarnácie opisovanej v Biblii. V súvislosti s ústrednou úlohou Krista, ak máme iba jednu inkarnáciu a vzkriesenie, potom Kristus má osobitné miesto vo vesmíre. Ďalej, ak existujú iné inteligentné bytosti, ale nie je medzi nimi inkarnácia, potom hypostatická únia Logosa a človeka je pozitívnym potvrdením dôstojnosti pozemského telesného inteligentného života všade tam, kde sa nachádza. A napokon, ak existujú iné inkarnácie, každá z nich potvrdzuje dynamizmus Božej intenzívnej lásky. Inkarnácia je pre inteligentné telesné bytosti najvyššou formou Božej lásky, v ktorej koncept inkarnácie naberá širší kontext, ktorý si možno ani my nevieme predstaviť.

Záver

V spektre opísaných skutočností je čas pre kresťanskú teológiu usilovať sa reflexiu o Bohu vykonávať v kozmickom kontexte. Musí sa vymaniť spod transcendentálnej analýzy Boha v štýle teologických konceptov posledných dvoch storočí.⁷² Je obdivuhodné, že transcendentálne a moderné filozofie už desiatky rokov fungujú v globálnom, vedeckom a astrofyzikálnom kontexte, ako napríklad systémy Hegela a Schellinga, pričom teológia stále zaostáva.⁷³ Dnes veľkosť a povaha vesmíru nabáda veriacich a teológov ku prekonaniu takej krehkej terminológie a ku prepracovaniu z veľkej časti abstraktných metód. Nové smery v teológii sa budú pohybovať vo svojich úvahách čoraz častejšie ponad realitu našej Zeme, ponad antropomorfné chápanie Boha smerom ku predstavám Boha vesmíru. Teológ Kereszty výstižne poznamenáva, že celý vesmír, galaxie, planéty majú spoločný zdroj v Bohu, ale ich formy vývoja po stvorení sú glorifikáciou dynamizmu Božej kreatívnej lásky a moci. V teologickom chápaní sa všetky iné možné vesmíry zbiehajú v jednote, pretože je len jeden Boh, ktorý je alfou a omegou všetkých stvorených vecí. Ľudia na Zemi nebudú čeliť nijakej bytosti, ktorá by bola úplne cudzia alebo odlišná od nich. Všetky vesmíry nájdu spoločný domov v Bohu, skrze ktorého aj človek má svoj

70 Porov. O'MEARA, T. F.: Christian Theology and Extraterrestrial Intelligent Life. In: *Theological Studies*, 60, 1999, s. 28.

71 Výraz supraterestriálny znamená nadzemský. Odvodený je z latinskej predpony *supra* – nad, ponad a latinského slova *terrestris* – zemský, pozemský.

72 V tejto súvislosti možno spomenúť procesuálnu teológiu, ktorá sa javí ako dobré východisko na prekonanie problémov spojených s tradičnými modelmi Boha. Porov. KARABA, M.: *Božie pôsobenie vo svete : Reflexia koncepcí J. Polkinghorna, A. Peacocka a I. Barboura*. Trnava : Dobrá kniha, 2014, s. 91–96.

73 Porov. GREELEY, A.: *Religion as Poetry*. New Brunswick : Transaction, 1996.

d'aleký domov vo vesmíre.⁷⁴ Do budúcnosti je možno pre teológiu potrebné hľadať novú perspektívu nie v poslednej knihe Biblie – v Zjavení sv. Jána, ale v Genezis, prvej knihe Biblie. Možno Boh povedal miliónkrát, ako povedal v Genezis: „Urobme človeka na náš obraz, podľa našej dobroty.“⁷⁵

Použitá literatúra

Knižné publikácie a monografie, články v zborníkoch a periodikách

- BONAVENTURA: *Commentariain Quattuor Libros Sententiarum*, Lib. 1, d. 44, a. 1, q. 4 (*Opera Omnia* 1.789). Quaracchi : Collegium S. Bonaventurae, 1882.
- BRUNO, G.: *The Ash Wednesday Supper, Dialogue 4*. Prel. Stanley L. Jaki. The Hague : Mouton, 1975.
- CAMPANELLA, T.: *A Defense of Galileo*. Notre Dame : University of Notre Dame, 1994.
- CONGAR, Y.: Has God Peopled the Stars? In: *Wide World My Parish*. Baltimore : Helicon, 1961.
- Corpus Reformatorum : Initia doctrine physicae*. Frankfurt : Minerva, 1963.
- CROUZEL, H.: *Origen*. San Francisco : Harper and Row, 1989.
- CROWE, M.: *The Extraterrestrial Life Debate 1750 – 1900 : The Idea of a Plurality of Worlds from Kant to Lowell*. Cambridge : Cambridge University, 1986.
- GARRIGOU-LAGRANGE, R.: *De Revelatione*. Rome : Ferrari, 1950.
- Genezis : Komentár k Starému zákonu*, I. zv. Ed. Peter Dubovský. Trnava : Dobrá kniha, 2008.
- GRASSO, D.: La teologia et pluralita dei mondi abitati. In: *Civiltà Cattolica*, 103, 4, 1952.
- GREELEY, A.: *Religion as Poetry*. New Brunswick : Transaction, 1996.
- KARABA, M.: *Božie pôsobenie vo svete : Reflexia koncepcií J. Polkinghorna, A. Peacocka a I. Barboura*. Trnava : Dobrá kniha, 2014.
- KERESZTY, R.: *Jesus Christ : Fundamentals of Christology*. New York : Alba House, 1991.
- LAMM, N.: A Jewish Exotheology. In: *Faith and Doubt : Studies in Traditional Jewish Thought*. New Jersey : Ktav Publ. House, 1971.
- LEWIS, C. S.: *Out of the Silent Planet*. New York : Macmillan, 1990.
- LOHSE, E.: *Colossians and Philemon*. Philadelphia : Fortress, 1971.
- LYONS, J. A.: *The Cosmic Christ in Origen and Teilhard de Chardin : A Comparative Study*. Oxford : Oxford University, 1982.
- McCOLLEY, G., MILLER, W. H.: Saint Bonaventure, Francis Mayron, William Vorilong, and the Doctrine of a Plurality of Worlds. In: *Speculum*, 12, 1937.
- MICHL, J.: Engel IV. In: *Reallexikon für Antike und Christentum* 5. Stuttgart : Hiersemann, 1962.

74 Porov. KERESZTY, R.: *Jesus Christ : Fundamentals of Christology*, s. 378.

75 *Genezis : Komentár k Starému zákonu*, I. zv. Editor Peter Dubovský. Trnava : Dobrá kniha, 2008, s. 49.

- O'CONNOR, J. M.: Tradition and Redaction in Col 1:15 – 20. In: *Revue Biblique*, 102, 1995.
- O'MEARA, T. F.: Christian Theology and Extraterrestrial Intelligent Life. In: *Theological Studies*, 60, 1999.
- O'MEARA, T. F.: Vast Universe and Extraterrestrials : Threat or Mystery for the Christian Faith? In: *New Theology Review*, roč. 27, 2014, č. 1.
- ORIGENES: *On First Principles*, bk. 2, ch. 3. New York : Harper and Row, 1966.
- PEREGO, A.: Origine degli esseri razionali estraterreni. In: *Divus Thomas*. Piacenza, 61, 1958.
- PETERS, T.: The Implications of the Discovery of Extra-Terrestrial Life for Religion. In: *Philosophical Transactions of the Royal Society A*, 369, 2011.
- POHLE, J.: *Die Sternenwelten und ihre Bewohner*. Cologne : Bachem, 1899.
- POHLE, J.: *Natur und Übernatur*. Cologne : Bachem, 1913.
- POSPÍŠIL, C. V.: Mimoszemské inteligence a vykoupení skrze Krista. In: MIKEŠ, F. (ed.): *Věda a náboženství 2000 : Od konfliktu k dialogu*. Olomouc : Centrum vědy a náboženství, CMTF UP v Olomouci, 2004.
- POSPÍŠIL, C. V.: Ježíš z Nazareta spasitel hypotetických mimozemšťanů? In: *Theologická revue*, roč. 72, 2001.
- POSPÍŠIL, C. V.: Univerzalita Ježíšova spasitelství a hypotetičtí mimozemšťané. In CSONTOS, L. (ed.): *Studia Aloisiana : Ročenka Teologickej fakulty Trnavskej univerzity 2000*. Trnava : Dobrá kniha, 2000.
- RAHNER, K.: Natural Science and Reasonable Faith. In: *Theological Investigation 21*. Prel. Hugh M. Riley. New York : Crossroad, 1988.
- RAHNER, K.: *Hearers of the Word*. New York : Herder and Herder, 1969.
- RAHNER, K.: Sternenbewohner : Theologisch. In: *Lexikon für Theologie und Kirche*. Freiburg : Herder, 1964.
- SAGAN, C.: *Pale Blue Dot : A Vision of the Human Future in Space*. New York : Random House, 1994.
- SALAVERRY, J.: La posibilidad de seres humanos extraterrestres ante el dogma católico. In: *Razón y Fe*, 148, 1953.
- STEIGER, B., WHITE, J.: *Other Worlds, Other Universes*. New York : Doubleday, 1975.
- TEILHARD DE CHARDIN, P.: Life and the Planets. In: *The Future of Man*. New York : Harper & Row, 1964.
- TORRELL, J. P.: *Saint Thomas Aquinas 1 : The Person and His Work*. Washington : Catholic University of America, 1996.
- WHITE, E.: *The Story of Patriarchs and Prophets*. California : Pacific, 1948.
- WILPERT, P.: De doctrina ignorantia 2.12. In: *Nicolaus von Kues. Werke*. Ed. P. Wilpert. Berlin : de Gruyter, 1967.
- ZEILINGER, F.: *Der Erstgeborene der Schöpfung : Untersuchungen zur Formalstruktur und Theologie des Kolosserbriefes*. Vienna : Herder, 1974.

Internetové zdroje

Drake Equation : How Many Alien Civilizations Exist? <http://www.bbc.com/future/story/20120821-how-many-alien-worlds-exist>

LEWIS, C. S.: Dabbling in Exotheology. In: *Time*, 24. 4. 1978. <http://content.time.com/time/magazine/article/0,9171,916129,00.html>

L'Osservatore Romano: http://www.vatican.va/news_services/or/or_quo/interviste/2008/112qo8a1.html

GÁBOR, Pavol: *Astronómia núti dušu hladieť hore*. <http://www.postoy.sk/content/rozhovor-astronomia-nuti-dusu-hladiet-hore>

POSPÍŠIL, C. V.: *Univerzalita spasitelství Ježíše Krista a hypotetiční mimozemšťané XL*. <http://www.sfr.cz/clanek.aspx?a=1132>

Sancti Thomae Aquinatis: *Summa Theologiae*. <http://summa.op.cz/sth.php?&A=2>

ThLic. Marek Heczei, PhD.
Teologická fakulta Trnavskej univerzity
Kostolná 1, P. O. Box 173
814 99 Bratislava
e-mail: mheczei@gmail.com